

LEXICONORDICA

28 · 2021

NORDISKE ORDBØKER OG NORMER

SÆRTRYK

NORDISK FORENING FOR LEKSIKOGRAFI

LexicoNordica 28 · 2021
Nordiske ordbøger og normer

Hovedredaktører
Sturla Berg-Olsen
Anna Helga Hannesdóttir

Redaksjonskomité
Anna Braasch
Kjetil Gundersen
Lennart Larsson
Harry Lönnroth
Ásta Svavarsdóttir

© 2021 LexicoNordica og forfatterne

Omslag og sats: Laurids Kristian Fahl
Trykk: Tarm Bogtryk a-s, Danmark

LexicoNordica trykkes med økonomisk støtte fra
Nordplus Nordens Språk

ISSN 0805-2735
ISSN 1891-2206 (online)

Innhold

Sturla Berg-Olsen & Anna Helga Hannesdóttir
Nordiske ordbøker og normer9

Tematiske bidrag

Sturla Berg-Olsen
«Kálhue skal takast ut av rettskrivinga.» Norm og usus i de
norske standardordbøkene 17

Kristian Blensenius, Louise Holmer & Emma Sköldberg
SAOL 14 som rättesnöre – diskussion kring
den senaste upplagan39

Riina Heikkilä & Tarja Larsson
Sverigefinskt terminologi- och ordlistearbete – från 1970-talet
till idag 59

Helga Hilmisdóttir
Talspråskorpusar, diskurspartiklar och lexikografi79

Ola Karlsson
Lesserwisser, lårs kav och läppstiftseffekt – presentation och
problematisering av urvalskriterierna för den svenska
nyordslistan101

Ari Páll Kristinsson
Et indblik i islandsk deskriptiv og præskriptiv leksikografi:
Importord i to nye digitale islandske ordbøger 121

Jóhannes B. Sigtryggsson

Nogle tanker om normering og den islandske
retskrivningsordbog..... 139

Ikke-tematisk bidrag

Henrik Køhler Simonsen

Strategiske overvejelser for nordisk leksikografi163

Anmeldelser

Brita Ramsevik Riksem

Bokmål-nynorsk ordbok: Beint fram er kortast, men ikkje
alltid lettast 189

Eva Thelin

Fyra svenska dialektordböcker på nätet..... 207

Meddelelser

Carl-Erik Lundblad

Minnesord om Hans Jonsson..... 223

Hanne Lauvstad

Rapport fra styret for Nordisk forening for leksikografi..... 227

Redaksjonelt..... 233

Sverigefinskt terminologi- och ordlistearbete – från 1970-talet till idag

Riina Heikkilä & Tarja Larsson

Finnish terminology work has existed in Sweden ever since a large number of Finns moved from Finland to Sweden in the 1960s and 1970s. According to Swedish legislation, people belonging to a national minority are to be given the opportunity to learn, develop and use the minority language. Therefore, there is a need for terminology in the minority languages. The production of glossaries is an important task for the Language Council of Sweden. Sweden-Finnish terminology has been created in a number of fields, for example education, employment, social welfare and healthcare. Glossaries are created based on the Finnish-speaking population's need for Finnish terminology in Sweden. The Sweden-Finnish equivalents are often loan translations, but sometimes they have to be created in a different manner.

1. Inledning

Sverige har fem nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar, samt fem nationella minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Av minoriteterna beräknas sverigefinnar vara flest till antalet, vilket innebär att finskan även är det största nationella minoritetsspråket beräknat på antalet talare. Det exakta antalet talare går dock inte att fastställa eftersom man i Sverige inte för statistik över invånarnas modersmål.

Enligt den språklag som antogs av Sveriges riksdag år 2009 och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk som trädde i kraft år 2010, nedan kallad minoritetslagen, har talarna av nationella minoritetsspråk rätt att lära sig, utveckla och använda

sitt minoritetsspråk. Att få använda sitt minoritetsspråk är således en demokratisk rättighet för sverigefinnar och Sveriges andra nationella minoriteter. Det förutsätter dock att det finns tillgång till terminologi och ordlistor på minoritetsspråken. När det gäller sverigefinsk terminologi har begrepp som hänför sig till det svenska samhället inte alltid motsvarigheter i Finland och i det finska språket som talas i Finland. Därför behövs det sverigefinska ekvivalenter till de svenska samhällstermerna.

I den här artikeln vill vi som båda arbetar som språkvårdare i finska på Språkrådet i Stockholm ge en inblick i det sverigefinska terminologi- och ordlistearbetet från 1970-talet, då det organiserade språkvårdsarbetet i finska i Sverige fick sin början, fram till idag.

1.1. Språklagen och minoritetslagen

I Sveriges språklag regleras svenskans och andra språks ställning i Sverige. Enligt språklagen (§ 11) ska språket i offentlig verksamhet vara vårdat, enkelt och begripligt. I språklagen slås också fast att det allmänna, det vill säga staten, kommuner, regioner och myndigheter, har ett särskilt ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska (§ 7–8). I språklagens § 14 står det att var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket.

Enligt minoritetslagen som trädde i kraft i början av 2010 och reviderades 2019 har kommuner, regioner och de statliga förvaltningsmyndigheterna skyldighet att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar (§ 3). Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor (§ 5).

I Sverige finns särskilda förvaltningsområden för tre av Sveriges nationella minoritetsspråk: finska, meänkieli och samiska, där talare av dessa språk har stärkta rättigheter att använda sitt minoritetsspråk. Till exempel har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet som bedriver verksamhet på respektive minoritetsspråks förvaltningsområde (§ 8 i minoritetslagen). Av Sveriges 290 kommuner ingår för närvarande 66 i förvaltningsområdet för finska. Dessa finns i hela landet, från Gällivare i norr till Malmö i söder (minoritet.se).

1.2. Den sverigefinska minoriteten

Invandringen till Sverige från nuvarande Finlands geografiska område har pågått under århundraden, men har varit som störst i modern tid efter andra världskriget och under 1960- och 1970-talen. Sveriges växande industri behövde arbetskraft och många flyttade från Finland till Sverige i hopp om en bättre levnadsstandard (Lundström 1996:185).

Bland invandrarna från Finland fanns en del finlandssvenskar med svenska som modersmål, men många av dem som flyttade till Sverige kunde inte svenska eller hade bristande svenskkunskaper, och det var inte heller alla som lärde sig det svenska språket. De finskspråkiga invandrarna behövde tolkar vid myndighetskontakter, läkarbesök och liknande. Dessutom behövdes översättare så att till exempel myndigheter, kommuner och skolor skulle kunna ge information till den finskspråkiga befolkningen på finska.

Det startades finskspråkiga skolor och klasser. Även finskspråkiga medier fanns: de äldsta sverigefinska tidningarna grundades på 1960-talet. En av de äldsta är *Ruotsin Suomalainen* som startades 1964 och fortfarande ges ut en gång i veckan. Också Sveriges Radio och Sveriges Television har länge haft finskspråkiga program i sitt utbud. Dessutom har universitetsutbildning i finska

pågått vid Stockholms universitet sedan 1920.¹ Numera går det att studera finska även vid Uppsala och Umeå universitet.

Finska, som är ett av Sveriges fem nationella minoritetsspråk, har alltså talats i Sverige under många generationer. Finska var också länge det största minoritetsspråket i Sverige och är fortfarande ett av de största. Eftersom det inte förs någon statistik i Sverige över invånarnas modersmål går det inte att veta det exakta antalet talare av finska i Sverige, men enligt Sveriges Radio Finska fanns det 2019 nästan 727 000 personer med finsk bakgrund i Sverige (Sveriges Radio Finska 2019). I antalet ingår dock även finlandssvenskar som har svenska som modersmål. Alla som har finsk bakgrund behöver inte heller kunna finska. I boken *Sveriges språk i siffror – vilka språk talas och av hur många?* som kom ut 2015 uppskattade lingvisten Mikael Parkvall att det år 2012 kunde finnas cirka 175 000 modersmålstalare av finska i Sverige (Parkvall 2015:26).

2. Behovet av sverigefinsk terminologi

Den finskspråkiga minoritetens behov av att kunna använda sitt modersmål i det svenska samhället ledde till en efterfrågan av enhetlig sverigefinsk terminologi, särskilt så kallad samhällsterminologi. De finska och svenska samhällena är förhållandevis lika, inte minst på grund av sin långa gemensamma historia, men de är inte identiska. Därför finns det inte alltid ord i finskan som används i Finland för alla de begrepp som endast är aktuella i det svenska samhället.

Det sverigefinska språkvårds- och terminologiarbetet föddes alltså som ett svar på ett behov. Men skapandet av sverigefinsk terminologi är också en demokratifråga: finskspråkiga i Sverige ska

1 Stockholm universitet grundades som Stockholms högskola 1878 och fick sin universitetsstatus 1960.

enligt språklagen och minoritetslagen kunna använda finska när de talar om det svenska samhällets olika begrepp. De ska också kunna använda finska i sina kontakter med myndigheter och andra representanter för det svenska samhället.

Det är dessutom önskvärt att samma finska term används som ekvivalent för samma svenska term i hela Sverige, så att det inte används olika finska termer om samma företeelser i till exempel olika kommuner.

2.1. Sverigefinska språknämnden och Språkrådet

Tolkar, översättare, lärare, journalister och andra som arbetade med finska i Sverige konstaterade på 1970-talet att det behövdes en sverigefinsk organisation som skulle arbeta med finskspråkig terminologi och finskspråkiga ordlistor i Sverige. På så sätt skulle de som behövde finska i sitt arbete och den intresserade allmänheten kunna få svar på sina frågor om språk och terminologi. Behovet uppmärksammades även på de tolk- och översättarutbildningar i finska som började anordnas av Statens invandrarverk och Stockholms universitet i början av 1970-talet (Ehrnebo 2008:56).

Under det svensk-finska översättarseminariet som anordnades i Saltsjöbaden i Sverige hösten 1974 diskuterades behovet av ”ett terminologiskt centrum” och det tillsattes en arbetsgrupp som fick i uppdrag att förbereda samordningen av det terminologiska arbetet i Sverige och Finland (Ehrnebo 2008:56). Med stöd från Kulturfonden för Sverige och Finland anordnades ett seminarium på Hanaholmens kulturcentrum i Finland våren 1975. Där bildades en arbetsgrupp som skulle förbereda grundandet av ett språkvårdsorgan som skulle ta sig an den sverigefinska språkvården. Detta ledde till bildandet av Sverigefinska språknämnden i augusti 1975. Den egentliga verksamheten startade året därpå, 1976, då regeringarna i Finland och i Sverige hade avsatt medel för verksamheten (Ehrnebo 2008:57).

Enligt stadgarna för Sverigefinska språknämnden var nämndens uppgift att vårda och utveckla det finska språket i Sverige (Ehrnebo 2007:36). Tanken var då – liksom nu – att finskan i Sverige skulle behållas så nära finskan i Finland som möjligt. Man skulle inte skapa ett eget finskt språk i Sverige utan skillnaderna skulle handla om terminologi, särskilt samhällsterminologi. Den före detta chefen för Svenska språknämnden Bertil Molde skrev i tidskriften *Språkvård* år 1975 att ”det i Sverige har varit nödvändigt att skapa ett betydande antal nya finska ord och termer för sådana förhållanden och företeelser som inte finns i Finland” (Molde 1975).

Sverigefinska språknämnden var en ideell förening som fick statsbidrag både från Sverige och från Finland. Nämnden samarbetade med Svenska språknämnden och de båda språknämnderna delade även lokaler under lång tid. År 2006 bildades en statlig myndighet, Institutet för språk och folkminnen (Isof), vars avdelning Språkrådet skulle överta det uppdrag som Svenska språknämnden tidigare hade haft gällande språkvården i Sverige. I samband med det flyttades även verksamheten vid Sverigefinska språknämnden till myndigheten.

3. Sverigefinskt terminologiarbete

Arbetet med att ta fram sverigefinska terminologi har redan från början varit en viktig del av Sverigefinska språknämndens och sedermera Språkrådets verksamhet. Detta gäller framför allt de svenska samhällsbegrepp som inte har motsvarigheter i Finland. Några sverigefinska terminologer finns inte i Sverige utan det är språkvårdarna i finska på Språkrådet som har till uppgift att ta fram sådan terminologi. I terminologiarbetet har de till sin hjälp en termgrupp bestående av tidigare medarbetare på Sverigefinska språknämnden och Språkrådet samt erfarna auktoriserade översättare mellan svenska och finska.

3.1. Terminologiarbete i praktiken

I framtagandet av nya sverigefinska termer följer Språkrådets språkvårdare i finska ett antal fastställda principer. Om det redan finns en etablerad term i Finland som kan användas i Sverige rekommenderar språkvårdarna den termen. Om det inte finns någon finlandsfinsk term eller om det inte är möjligt att använda den som finns skapar språkvårdarna en ny, sverigefinsk term enligt de fastlagda principerna för det sverigefinska terminologiarbetet. En finlandsfinsk term kanske inte går att använda i Sverige till exempel av den anledningen att den skiljer sig för mycket från den svenska termen, även om den faktiska betydelsen skulle vara ungefär densamma. Som exempel kan nämnas termen *framtidssfullmakt* som presenteras senare i avsnitt 3.2.3. De termer som tas fram är rekommendationer, men det är naturligtvis önskvärt att de rekommenderade termerna används i all kommunikation mellan myndigheter, kommuner och regioner å ena sidan och den sverigefinska befolkningen å den andra sidan för att skapa enhetlighet inom den sverigefinska terminologin. De rekommenderade termerna ska

- 1) följa den finska grammatiken och de finska ordbildningsprinciperna
- 2) gärna vara transparenta
- 3) gärna lätt kunna översättas tillbaka till svenska
- 4) inte kunna blandas ihop med närliggande begrepp
- 5) vara enhetliga
- 6) kunna godkännas av språkbrukarna.

3.2. Några konkreta exempel

I skapandet av sverigefinska termer har språkvårdarna i finska som påpekats ambitionen att följa de principer för terminologiarbetet

som presenterades ovan. Av olika anledningar är vi dock tvungna att ibland frånga några av principerna. Här ger vi några konkreta exempel som på olika sätt belyser det sverigefinska terminologarbetets komplexitet.

3.2.1. *Landsting*

Sverige hade fram till år 2019 *landsting* – numera heter de regioner. Landstingen ansvarade bland annat för hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och regional utveckling. *Landsting* är ett typiskt exempel på en samhällsterm som den sverigefinska språkvården har behövt skapa en motsvarighet till. Det finns inga *landsting* i Finland och således inte heller någon motsvarighet i det finska språket. Det här är ett typiskt exempel på behovsbaserat termarbete.

En ekvivalent till termen *landsting* togs fram genom att bilda en direktöversättning:

<i>land</i>	'maa'
<i>ting</i>	'käräjät'
<i>landsting</i>	<i>maakäräjät</i>

Fallet med termen *landsting* visar ett av de vanligaste sätten att bilda sverigefinska termer, det vill säga genom direktöversättning. Därmed blir också den sverigefinska termen transparent och kan lätt översättas tillbaka till svenska.

3.2.2. *Barnbidrag*

Ett exempel där den sverigefinska språkvården har frångått en del av sina egna principer är den finskspråkiga motsvarigheten till termen *barnbidrag*. I vanliga fall översätts ordet *bidrag* till *avustus* i sverigefinska. Men ordet *barnbidrag* (*lapsilisä* på finska) har funnits i Finland sedan 1940-talet, termen är alltså mycket gammal. Eftersom betydelsen av termen *lapsilisä* väl motsvarar betydelsen av den svenska termen *barnbidrag*, det bidrag som betalas av staten

till en familj för ett barn, har den sverigefinska språkvården valt att inte ändra på den väletablerade termen utan har tagit in den i sverigefinskan, i stället för att skapa en ny, sverigefinsk term. Om vi i stället hade skapat en ny term hade det blivit *lapsiavustus*.

<i>barn</i>	'lapsi'
<i>bidrag</i>	'avustus'
<i>tillägg</i>	'lisä'
<i>barnbidrag</i>	<i>lapsilisä</i>

Barnbidrag är ett exempel på ett begrepp som finns både i Finland och i Sverige. Exemplet illustrerar hur en etablerad finsk term *lapsilisä* även kan användas i sverigefinskan.

3.2.3. *Framtidsfullmakt*

Ett exempel där den sverigefinska språkvården valde att inte använda en etablerad term från Finland är ekvivalenten till den svenska termen *framtidfullmakt*. Genom att skriva en *framtidfullmakt* kan man utse en person som har rätt att sköta ens angelägenheter om man själv inte kan ta hand om dem i framtiden på grund av till exempel demens eller annan sjukdom. *Framtidfullmakt* infördes i Sverige år 2017.

I Finland finns möjlighet till liknande förfarande men där kallas det för *hoitotestamenti*, 'vårdtestamente'. Det finska ordet ligger långt ifrån det svenska, *framtid* och *vård* är helt olika ord och begrepp, och *fullmakt* är inte samma sak som *testamente*. Därför valde vi språkvårdare att skapa en ny sverigefinsk term, *ennakkovaltakirja*, som bättre motsvarar det svenska originalet. Dock är den valda sverigefinska ekvivalenten inte en direktöversättning. I stället för att som i den svenskspråkiga termen lägga fokus på när fullmakten ska tillämpas, det vill säga i framtiden, har vi valt att fokusera på när fullmakten skrivs, det vill säga i förskott.

<i>framtid</i>	'tulevaisuus'
<i>förskott</i>	'ennakko'
<i>fullmakt</i>	'valtakirja'
<i>framtidfullmakt</i>	<i>ennakkovaltakirja</i>

Termen *framtidfullmakt* visar att även om det fanns en etablerad finsk term *hoitotestamenti* för motsvarande begrepp i Finland var den inte lämplig att använda i sverigefinskan eftersom den etablerade finska termen inte anknyter till samma begrepp som den svenska termen. Därför var det bättre att skapa en ny sverigefinsk term.

3.2.4. *Lärlarlegitimation*

Lärlarlegitimation är ett begrepp som används i den svenska skolan men som inte har en motsvarighet i Finland. *Lärlarlegitimation* behövs för att en lärare ska kunna få tillsvidareanställning samt för att hen ska ha rätt att sätta betyg (Lärarnas riksförbund). Eftersom begreppet inte används i Finland behövdes det en nybildad sverigefinsk term som ekvivalent till den svenska termen. Ekvivalenten blev *opettajan laillistus* som togs fram genom direktöversättning:

<i>lärare</i>	'opettaja'
<i>legitimation</i>	'laillistus'
<i>lärlarlegitimation</i>	<i>opettajan laillistus</i>

Lärlarlegitimation är ytterligare ett exempel på att direktöversättning ofta är en användbar metod för att bilda sverigefinska termer.

3.2.5. *Förskola och förskoleklass*

När det gäller barnomsorgen och förskolan använder man sig av delvis olika benämningar i Sverige och i Finland. I Finland går

barn mellan 1 och 5 år på *daghem* (*päiväkoti* på finska) medan verksamheten för dessa barn i Sverige kallas för *förskola*. I Finland däremot avser *förskola* verksamhet riktad till barn i 6-årsåldern. Den finskspråkiga motsvarigheten till *förskola* är *esikoulu*. I Sverige går barnen i 6-årsåldern i *förskoleklass* som på sverigefinska kallas *esikoululuokka*, det vill säga ytterligare ett exempel på en sverigefinsk term bildad med hjälp av direktöversättning:

<i>förskola</i>	'esikoulu'
<i>klass</i>	'luokka'
<i>förskoleklass</i>	<i>esikoululuokka</i>

Det här exemplet illustrerar hur begreppen i Sverige och i Finland skiljer sig åt när det gäller omsorgen av barn i förskoleåldern. I Sverige används alltså termen *förskola* för det som i Finland kallas för *daghem* medan det som man i Finland kallar för *förskola* heter *förskoleklass* i Sverige. Detta är ett bra exempel på partiell ekvivalens mellan uttryck i svenskan och finskan och den sverigefinska terminologins lösning på ett sådant problem.

3.2.6. *Medboende*

Den svenska termen *boende* är ett homograft ord som kan syfta på en person, en bostad, ett bostadskomplex eller företeelsen 'att bo'. *Boende* är i svenskan också ett multipolysemt ord som kan fungera både som efterled och som förled i ett sammansatt ord. I SAOL får man 36 träffar på **boende* och 13 träffar på *boende**. Därför är det svårt att upprätta fullständig ekvivalens mellan svenska och finska termer i det här fallet. *Boende* kan ha olika ekvivalenter i finskan beroende på vilken av betydelseerna av *boende* den svenska termen syftar på.

I olika svenska kommuner finns olika boendeformer avsedda för till exempel äldre eller andra som är i behov av särskilda boendeformer. *Språkrådets svensk-finska socialordlista* som publicer-

ades 2011 innehåller över trettio olika boendeformer samt ett stort antal termer som syftar på företeelsen 'att bo' eller på en person som bor någonstans.

Efter publiceringen av socialordlistan har det tillkommit ytterligare sammansättningar där *boende* utgör antingen för- eller efterled. Ett exempel är termen *medboende* som syftar på den som bor tillsammans med en person som beviljats en bostad avsedd till exempel för äldre som inte längre klarar av att bo hemma i den ordinarie bostaden. I *Språkrådets svensk-finska socialordlista* (2011) fanns sedan tidigare termen *medsökande* som avser en person som ansöker om plats på till exempel äldreboende tillsammans med den äldre. Den finskspråkiga ekvivalenten för *medsökande* hade bestämts till *hakijakumppani*. I analogi med den tidigare rekommendationen blev den sverigefinska ekvivalenten för *medboende* således *asuinkumppani*.

<i>med</i>	'kanssa'
<i>sökande</i>	'hakija'
<i>partner</i>	'kumppani'
<i>boende</i>	'asukas, asuminen'
<i>medboende</i>	<i>asuinkumppani</i>

I det här exemplet kunde vi använda oss av en sverigefinsk term *hakijakumppani* 'medsökande', som vi tidigare skapat, och bilda den nya termen *asuinkumppani* 'medboende' i analogi med den. I följande exempel tittar vi närmare på andra betydelser av svenskans *boende* och vad dessa innebär för valet av en ekvivalent på finska.

3.2.7. *Mellanboende*

Ett exempel på nya boendeformer som tillkommit under senare år är *mellanboende* som avser en boendeform där den äldre kan bo tillfälligt i väntan på en permanent plats på ett *äldreboende*. Men *boende* kan i det här fallet även avse företeelsen 'att bo'. Där-

för kunde Språkrådets språkvårdare i finska i det här fallet inte tillämpa sin princip om att en svenskspråkig term ska motsvaras av en finskspråkig term utan de finskspråkiga motsvarigheterna till *mellanboende* blev hela fyra stycken: *välíasunto*, *välíasuntola*, *välíasuminen* och *välíasumismuoto*.

<i>mellan</i>	'väli'
<i>boende</i>	'asunto, asuntola, asuminen, asumismuoto'
<i>mellanboende</i>	<i>välíasunto, välíasuntola, välíasuminen, välíasumismuoto</i>

Efterleden *-asunto*, *-asuntola*, *-asuminen* och *-asumismuoto* i de finska ekvivalenterna till svenskans *mellanboende* har följande betydelse i svenskan: 'bostad', 'flerbostadshus', 'att bo' och 'boendeform'. Det här exemplet visar vilka hänsyn man måste ta när man ska översätta ett polysemt ord till ett annat språk.

Som exemplen ovan illustrerar behöver vi inom det sverigefinska termarbetet ta till olika strategier för att skapa så användbara sverigefinska termer som möjligt. Direktöversättning är ofta en väl fungerande strategi som resulterar i transparenta översättnings-ekvivalenter, men ibland behöver vi skapa termerna på ett annat sätt.

4. Det lexikografiska arbetet och ordlistorna

Som redan nämnts har arbetet med svensk-finska ordlistor alltid varit en viktig uppgift för språkvårdarna i finska på Språkrådet (2006–) såsom det redan var under Sverigefinska språknämndens tid (1975–2006). Förutom att ta fram finska ekvivalenter till enskilda efterfrågade svenska termer har det funnits ett behov att sammanställa ordlistor inom viktiga samhällsområden, såsom skola,

arbetsmarknad och det sociala området. Dessa är områden som den sverigefinska befolkningen ofta kommer i kontakt med och där de därmed behöver ha tillgång till samlad sverigefinsk terminologi. Under åren har det därför publicerats ett stort antal tematiska ordlistor. De minsta består av några tiotal uppslagsord, medan de mer omfattande publikationerna kan innehålla närmare 4 000 uppslagsord.

4.1. Svensk-finska ordlistor

Sverigefinska språknämnden publicerade redan från början ett stort antal mindre ordlistor i sin sverigefinska språktidskrift *Kieliviesti* som började ges ut 1980. Den första större ordlistan var *Svensk-finsk skolordlista* från 1985. Därefter publicerades det en arbetsmarknadsordlista 1989 och en socialordlista 1992. Därmed hade man täckt behovet av sverigefinsk terminologi på tre viktiga samhällsområden: skola, arbetsmarknad och det sociala området.

Eftersom samhället ständigt förändras och nya begrepp och termer tillkommer behöver även den sverigefinska terminologin förnyas i takt med förändringarna. Språkrådet publicerade därför en helt ny socialordlista 2011 (figur 1) och en helt ny skolordlista 2014 (figur 1). Under de gångna 30 åren hade det hunnit hända så mycket både på det sociala området och inom skolväsendet i Sverige att helt nya, tematiska ordlistor behövdes. Som exempel på samhälleliga förändringar kan nämnas den nya skollagen som trädde i kraft år 2010 och läroplanen för förskolan som reviderades samma år.

Enligt Institutet för språk och folkminnets digitaliseringsstrategi publiceras alla ordlistor numera elektroniskt på myndighetens webbplats där de är fritt nedladdningsbara och tillgängliga för alla.² Ordlistor trycks fortfarande när det är motiverat på grund

2 Vissa äldre ordlistor såsom ovan nämnda arbetsmarknadsordlistan från 1989 finns tillgängliga enbart i tryckt format.

Figur 1. *Språkrådets svensk-finska socialordlista* (2011) och *Språkrådets svensk-finska skolordlista* (2014).

av användningsområde eller om användarna särskilt önskar det. I framtagandet av större specialordlistor får språkvårdarna i finska på Språkrådet hjälp av experter inom de olika ämnesområdena för att kvalitetssäkra att de rekommenderade sverigefinska termerna är adekvata och korrekta.

Språkrådets senaste tryckta svensk-finska ordlista, *Språkrådets svensk-finska omsorgsordlista* från 2018 (figur 2), är en lite annorlunda ordlista som avviker från de andra svensk-finska ordlistorna på flera sätt. För det första är målgruppen främst de som inte kan någon eller bara kan lite finska – det vanliga är att Språkrådets svensk-finska ordlistor riktar sig till dem som har finska som modersmål eller som har motsvarande kunskaper och som behöver hjälp med att hitta finskspråkiga motsvarigheter till termer inom ett visst ämnesområde. För det andra är omsorgsordlistan ett praktiskt hjälpmedel i det dagliga vårdarbetet, därav det annorlunda formatet A6 som är betydligt mindre än de andra tryckta ordlistorna. Ordlistan ska kunna stoppas i fickan och plockas fram vid behov i det dagliga omsorgsarbetet. Förutom vård- och omsorgsrelaterade ord och termer innehåller omsorgsordlistan även

i vård- och omsorgsarbetet ofta förekommande fraser vilket inte heller förekommer i Språkrådets andra svensk-finska ordlistor.

Figur 2. Språkrådets svensk-finska omsorgsordlista (2018).

Under de senaste åren har Språkrådet även publicerat ett antal mindre ordlistor inom olika ämnesområden. År 2018 uppdaterades den tidigare framtagna svensk-finska valordlistan inför valet i Sverige hösten 2018, och 2019 publicerades en svensk-finsk biblioteksordlista. När coronapandemin slog till våren 2020 tog Språkrådet fram en svensk-finsk coronaordlista som innehåller cirka 100 ord och termer relaterade till coronapandemin och covid-19. Ordlistan var ett önskemål från den sverigefinska minoriteten.

4.2. Om framtiden

Invandringen från Finland till Sverige fortsätter och även i Sverige föds nya generationer som har finsk bakgrund. Enligt den senaste statistiken från Statistiska centralbyrån (SCB) fanns det som sagt 727 000 personer med finsk bakgrund i Sverige år 2019 (Sveriges Radio Finska 2019). Antalet personer hade ökat med 7 500 sedan den föregående statistiska genomgången år 2015. Enligt nuvarande lagstiftning är myndigheter skyldiga att bland annat informera dem som tillhör de nationella minoriteterna om deras rättigheter, och det är naturligtvis lämpligt att göra det på den aktuella mino-

ritetens språk, åtminstone delvis. Dessutom har minoritetsspråktalarna rätt att använda sitt språk i kontakten med representanter för kommuner, regioner och förvaltningsmyndigheter verksamma inom ett förvaltningsområde för det aktuella språket (§ 8 i minoritetslagen).

Enligt en kartläggning av rådgivningsverksamheten i finska på Språkrådet som publicerades 2019 (Larsson & Leskelä 2019) får språkrådgivningen i finska numera in cirka 500 frågor per år via e-post eller telefon. Resultatet av kartläggningen visade att rådgivningen främst kontaktas av tolkar och översättare men att även journalister och tjänstepersoner i kommuner är flitiga användare av tjänsten. Hela 58 procent av frågorna i genomsnitt för alla åren handlade om finskspråkiga motsvarigheter till svenskspråkiga termer. Bland de efterfrågade termerna finns det förstås ett stort antal termer som beskriver det svenska samhället. En del av dem återfinns i tidigare ordlistor utgivna av Sverigefinska språknämnden eller Språkrådet, medan andra behöver språkvårdarna i finska skapa nya ekvivalenter till enligt de fastlagda principerna för terminologiarbetet. I takt med att det svenska samhället förändras och bland annat nya myndigheter och nya samhällsfenomen tillkommer behövs det ständigt nya sverigefinska ekvivalenter till de uppkomna svenska samhällstermerna. Behovet av sverigefinskt terminologiskt och lexikografiskt arbete kommer således att finnas även i framtiden.

Litteratur

Ordlistor

Språkrådets svensk-finska ordlistor, alla är tillgängliga på <<https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/spraktjanster/svensk-finska-ordlistor>> (september 2021):

- Språkrådets svensk-finska omsorgsordlista* (2018). Stockholm: Språkrådet.
- Språkrådets svensk-finska skolordlista* (2014). Stockholm: Språkrådet.
- Språkrådets svensk-finska socialordlista* (2011). Stockholm: Språkrådet.
- Svensk-finsk arbetsmarknadsordlista* (1989). Stockholm: Sverigefinska språknämnden.
- Svensk-finsk biblioteksordlista* (2019).
- Svensk-finsk coronaordlista* (2020).
- Svensk-finsk skolordlista* (1985). Stockholm: Sverigefinska språknämnden.
- Svensk-finsk socialordlista* (1992). Stockholm: Sverigefinska språknämnden.
- Svensk-finsk valordlista* (2018).

Annan litteratur

- Ehrnebo, Paula (2007): *Heter Vägverket Tielaitos eller Tievirasto på finska?* Stockholm: Stockholms universitet.
- Ehrnebo, Paula (2008): *Neuvojasta neuvoston. Sverigefinska språknämnden 1975–2006. Historik.* Stockholm: Språkrådet.
- Larsson, Tarja & Henna Leskelä (2019): *Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan kartoitus – vuodet 2007, 2010 ja 2017.* Stockholm: Språkrådet.
- Lundström, Stig (1996): Sverigefinländarnas hälsa och sociala villkor. I: *Finnarnas historia i Sverige* 3, 379–424. Jyväskylä: Gummerus.
- Molde, Bertil (1975): En sverigefinsk språknämnd. I: *Språkvård* 3/1975, 12–13.
- Parkvall, Mikael (2015): *Sveriges språk i siffror. Vilka språk talas och av hur många?* Stockholm: Morfem.

Lagar och webbplatser

Lärarnas Riksförbund. <<https://www.lr.se/>> (mars 2021).

minoritet.se. <<https://www.minoritet.se/>> (maj 2021).

Minoritetslagen = Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724). <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724> (mars 2021).

SAOL = *Svenska Akademiens ordlista* (2015). Stockholm: Norstedts i distribution. <<https://www.svenska.se/>> (maj 2021).

Språklagen (2009) = Språklag (SFS 2009:600). <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600> (mars 2021).

Sveriges Radio Finska (2019). *Allt fler med finländsk bakgrund i Sverige*. <<https://sverigesradio.se/artikel/7300146>> (mars 2021).

Riina Heikkilä

Tarja Larsson

språkvårdare i finska

Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen

Box 20057

SE-104 60 Stockholm

riina.heikkila@isof.se

tarja.larsson@isof.se

Dette 28. nummeret av LexicoNordica tar opp temaet nordiske ordbøker og normer. I Norden er det lang tradisjon for ordbøker med et normativt preg, og ordbokbrukerne tolker ofte ordbøkene som en fasit på hva som er riktig, uavhengig av hva redaktørenes intensjon måtte være. Leksikografene opplever på sin side gjerne en spenning mellom ønsket om å skildre ordforrådet slik det framstår i bruk, og forventningen om å speile en viss norm. Ulike problemstillinger knyttet til leksikografi og normer diskuteres i de tematiske bidragene.

Tidsskriftet inneholder i tillegg ett ikke-tematisk bidrag, to anmeldelser av leksikografiske ressurser, et minneord og aktuell informasjon fra styret i Nordisk forening for leksikografi.

Arbeider som ønskes anmeldt, kan sendes til hovedredaktørene i tidsskriftet eller til et av medlemmene i redaksjonskomiteen.

LexicoNordica
Utgiven av
Nordisk förening för lexikografi (NFL)
Trycks med stöd från
Nordplus Nordens Språk

Tidskriften kommer ut varje år i november
och skickas till NFL:s medlemmar.
För icke-medlemmar är priset NOK 250.

Tidskriften kan beställas genom att sända
e-post till nordisk.lexikografi@gmail.com.

- 1 · 1994 Nordiske ordbøker i et samfunnsperspektiv
- 2 · 1995 Grammatikk i bilingvale nordiske ordbøker
- 3 · 1996 Korpusbasert leksikografi i Norden
- 4 · 1997 Ordbøker over små språk i Norden
- 5 · 1998 Fagleksikografi i Norden
- 6 · 1999 Innvandrerordbøker i Norden
- 7 · 2000 Nordiske leksikografiske tradisjoner
- 8 · 2001 Ordbøker mellom de nordiske språkene
- 9 · 2002 Språknormering i nordiske ordbøker
- 10 · 2003 Ordbokkritikk i Norden
- 11 · 2004 Bilingval leksikografi i Norden
- 12 · 2005 Elektroniske ordbøker i Norden
- 13 · 2006 Historiske ordbøker i Norden
- 14 · 2007 Leksika og ensyklopedier i Norden
- 15 · 2008 Ordbokbruk i Norden
- 16 · 2009 Ordforbindelser i nordiske ordbøker
- 17 · 2010 Leksikografi og språkteknologi i Norden
- 18 · 2011 Onomasiologiske ordbøker i Norden
- 19 · 2012 Betydningsbeskrivelser i nordiske ordbøker
- 20 · 2013 Leksikografi og lingvistikk i Norden
- 21 · 2014 Store ordbøker i Norden
- 22 · 2015 Språklige varieteter i nordiske ordbokressurser
- 23 · 2016 Nordiske ordbøker og pedagogikk
- 24 · 2017 Navn i nordiske ordbøker
- 25 · 2018 Fagspråk i nordiske ordbøker
- 26 · 2019 Nordiske ordbøker med to eller flere språk
- 27 · 2020 Kontroversielle ord i nordiske ordbøker
- 28 · 2021 Nordiske ordbøker og normer